

Identifikace nebo vývoj individuálního Já

Sergej O. Prokofjev

Poté co jsme si objasnili, že Rudolf Steiner nemohl být jedním ze zmíněných učitelů esoterického křesťanství, ačkoli s ním byli spojeni v duchovním světě a pomáhali mu založit na Zemi anthroposofii, musíme se ještě jednou zabývat dvěma z nich - Mistrem Ježíšem a Maitreya bodhisattvou - tentokrát ale snahou identifikovat s nimi Rudolfa Steinera, ačkoli A. Arenson a E. Vreede ve svých článcích vylíčili, jak byl oběma těmito Mistry inspirován a že ho rozhodně s nimi nelze identifikovat. Stanovisko A. Arensona a E. Vreede zcela potvrdilo mé úvahy o sděleních Rudolfa Steinera. V už citované esoterické hodině - první po oddělení západní esoterické školy od východní - zcela jasně řekl: „V čele naší západní školy stojí dva Mistři: Mistr Ježíš a Mistr Christian Rosenkreutz. A vedou nás dvěma cestami, křesťanskou a křesťansko-rosikruciánskou“ (GA 264,1. 6.1907).

A o něco dříve v téže hodině řekl: „Mistr Ježíš a Mistr Christian Rosenkreutz nás připravovali k zasvěcení dvěma cestami: křesťansko-esoterickou a křesťansko-rosikruciánskou cestou.“ Vyjdeme-li nyní z těchto slov a obrátíme se ke knihám a přednáškám Rudolfa Steinera, pak snadno zjistíme, že *anthroposofická* cesta vyššího poznání, tak jak ji vylíčil v knihách *Jak dosáhneme poznání vyšších světů?* a *Tajná věda v nástinu* stejně jako v řadě přednášek a cyklů, vychází zcela z druhé, křesťansko-rosikrucián-ské cesty zasvěcení, ačkoli Rudolf Steiner často ve svých přednáškách popisoval i první, křesťansko-esoterickou cestu (která je vlastně křesťansko-gnostická) a v jednotlivých případech dával svým žákům cvičení, která s ní souvisejí. Ale jen druhá cesta nevyžaduje, aby se člověk stáhl ze světa, ale umožňuje mu, aby s touto cestou duchovního žákovství spojil i své pozemské povinnosti.

V této souvislosti se zdá charakteristickou formulace, kterou Rudolf Steiner použil v této esoterické hodině: „Naši západní Mistři také mluvili. [...] A co říkali, to si my všichni chceme zapsat hluboko do svých srdcí. Vyzývali nás ke spolupráci na budoucím vývoji lidstva. [...] Potřebujeme moudrost budoucnosti, západní škole kterého se nám dostává od obou mistrů. [...] To, čeho se vám dos vá mým prostřednictvím od mistrů Západu, je naprosto nezavij na tom, co vyučuje Mrs. Besantová z pověření mistrů Východu. | Jednu z těchto škol vede paní Besantová, druhou Dr. Steiner.“

Zde citovaná slova „mým prostřednictvím“ se bezpochyby vztahují na samotného Rudolfa Steinera, podobně jako slova „oni a „nás“ vycházejí z toho, co předcházelo duchovně této hodině, neboť při této esoterické hodině byli *oba* Mistři v duchovní podobě zcela reálně přítomni. Ve výše zmíněné hodině řekl Rudolf Steiner přímo toto: „Christian Rosenkreutz [...] žil vždycky mezi námi a dnes je s námi jako vůdce ve spirituálním životě.“ A hned poukázal týmiž slovy na Mistra Ježíše: „Také on je dnes s námi.“

Oba Mistři ale nebyli jen vůdci západní Esoterické školy, ale učiteli a pomocníky Rudolfa Steinera na jeho vlastní cestě zasvěcení. Když se v roce 1916 Friedrich Rittelmeyer nabídl, že píše článek na obranu Rudolfa Steinera, dostal od svého učitele Rudolfa Steinera zvláště intimní vylíčení jeho duchovního vývoje Rudolf Steiner přitom poukázal na oba duchovní učitele, s nimiž byl spojen už od svého mládí. Friedrich Rittelmeyer vzpomíná „Nejpůsobivější bylo, jak mluvil o velkých

učitelích, které potkal na své cestě. Mimořádně duchovní lidé, pro veřejnost naprosto neznámí, byli ve správné chvíli na správném místě, pomáhali v rozhodujících letech k poznání a vývoji jeho schopností a stali se do určité míry kmotry na úsvitu jeho životní mise“ (Friedrich Rittmeyer, „Mé životní setkání s Rudolfem Steinerem“, Meine Leber begegnung mit Rudolf Steiner, Stuttgart 1983, strana 102).

Friedrich Rittmeyer ve svých vzpomínkách dále uvádí: „I otázku, zda některý z těch dvou ještě žije a zda ho někdy viděl odpověděl: „To nepotřebuji. Zcela jistě cítil, že má schopne duchovně se s nimi kontaktovat v kterékoli době, i když nebyli tělesně přítomni“ (strana 103).

Tato slova docela přesně odpovídají jinému vyjádření Rudolfa Steinera Friedrichu Rittmeyerovi v témže rozhovoru: „Na otázku, zda je [Mistr Ježíš] také nyní inkarnovaný, Rudolf Steiner odpověděl, že se v současné době zdržuje v Karpatech a naznačuje že je s ním spojen čistě duchovně“ (GA 264, strana 238).

Tato slova pak vysvětlují důvod, proč se mladý Rudolf Steiner vydal na záhadnou cestu do Hermannstadtu v Karpatech. Ve své autobiografii *Má cesta životem* (Mein Lebensgang) o této cestě v zimě 1889 píše a naznačuje, že byla pro jeho vlastní vývoj velmi důležitá (viz kap. XIII), aniž by přitom ovšem zmínil esoterické důvody této daleké a obtížné cesty.

Další místo ve vzpomínkách Friedricha Rittmeyera pak ale - podle mého názoru - odkazuje zřetelně na Christiana Rosenkreutze: „Nezapomenutelný byl ovšem zejména pohled Rudolfa Steinera, když o jednom z obou duchovních lidí říkal: „Byla to velice důležitá osobnost! Jeho oči se přitom dívaly do dálky. A v tom pohledu byla viditelná veliká úcta, kterou vyjadřoval tento veliký znalec jinému velikánovi“ (strana 103)- Tato slova jsou do určité míry podobná těm, kterými Rudolf Steiner mluvil jednou v jedné přednášce o Christianu Rosenkreutzovi, kde také poukazuje na svůj osobní vztah k tomuto velikému Mistrovi: „A ten, kdo smí stát blízko Christiana Rosenkreutze, pohlíží s úžasnou úctou na to, jak Christian Rosenkreutz sám splnil velké poslání, které mu bylo uloženo v naší době jako rosikruciánsko-křesťanské“ (GA 130,18.12.1912).

To, co jsme zde uvedli, potvrzuje také skutečnost, že Friedrich Rittmeyer vzpomíná v souvislosti s výše zmíněnými výroky Rudolfa Steinera o tomto Mistru i další líčení Rudolfa Steinera o tom, jak „byl jednou náhle zachráněn jedním z „Mistrů1, když se už domníval, že „k němu přichází smrt“ (tamtéž). Tato epizoda v životě Rudolfa Steinera je takovým „voláním“, které vychází od Christiana Rosenkreutze, jak ho později častokrát popisoval ve svých přednáškách (viz tamtéž, 28. 9.1911)-

Když slyšel Walter Johannes Stein o tomto rozhovoru Friedricha Rittmeyera s Rudolfem Steinerem, zeptal se ho na něj 9. července 1924. O tom, co mu o tom řekl, udělal poznámku ve svém deníku: „Rittmeyer řekl: Když chtěl napsat nástin života Rudolfa Steinera, vyprávěl mu Rudolf Steiner v přítomnosti paní Dr. Steinerové, že měl ve svém životě dva iniciátory: Christiana Rosenkreutze a Mistra Ježíše [Zarathustru]. Mistr Ježíš mu poukázal na Fichta, Christian Rosenkreutz působil prostřednictvím Felixe Balda [Koguzkého].“

Potom sdělil Rudolf Steiner Friedrichu Rittmeyerovi, že oběma jeho esoterickými učiteli byli Christian Rosenkreutz a Mistr Ježíš. Protože tato slova souhlasí se sděleními Wilhelma Ratha a Edouarda Schuré, je třeba je přijmout s velkou pravděpodobností jako pravdivé.

Podobně je tomu s identifikací Rudolfa Steinera s Maitreya bodhisattvou. Kromě už výše citované zamítavé odpovědi Rudolfa Steinera na přímou otázku Günthera Wagnera, vychází nemožnost takové identifikace především ze skutečnosti, že nejdůležitější náznak pro „vtělení“ tohoto bodhisattvy vychází z následujícího vyjádření Rudolfa Steinera: „K zvláštností bodhisattvova vtělení patří to, že ho v jeho mládí nikdo nemůže rozpoznat. Mezi jeho třicátým a třiatřicátým rokem nastává mocná změna, a tak se tato osobnost stává zcela jinou“ (GA 130, 20. 11.1911). Podstata této „mocné změny“ spočívá ve *výměně* individualit, kterou popisuje Rudolf

Steiner následovně: „Staré Já vystupuje a pak vstoupí zcela jiné Já. A může to být taková individualita jako Mojžíš, Abrahám nebo Eliáš. Ty pak působí po určitou dobu v tomto těle. [...] To, k čemu zde dochází, je tedy úplná proměna“ (tamtéž, 5. 11. 1911). Jinými slovy: „Nejedná se zde o kontinuální vývoj, ale o vývoj, který nastává skokem“ (tamtéž, 17.9.1911).

Takový radikální skok, který spočívá v částečné výměně dvou individualit, u Rudolfa Steinera nikde nacházíme, a vůbec ne mezi jeho třicátým a třiatřicátým rokem (1891 - 1894), v době, kdy pracoval na *Filosofii svobody*. Duchovní zážitky, které Rudolf Steiner prodělal během práce na této knize, byly zcela jiného druhu. A nebyly nijak spojeny s přítomností starozákonních individualit „temných počátků“ v jeho duši, ale s prožitím současné působnosti Ducha času Michaela v duchovním světě sousedícím se Zemí. O tom také svědčí obě autobiografie Rudolfa Steinera, jedné krátké, kterou podal v přednášce z 4. února 1913, a druhé podrobné, v *Mé cestě životem* (GA 28), která vyšla jako kniha teprve po jeho smrti. V obou případech Rudolf Steiner velice zdůrazňoval návaznost a plynulost svého vlastního duchovního vývoje a za nejdůležitější zlomový okamžik ve své autobiografii označil zcela jiné události, např. své setkání s rosikruciánským Mistrem ve svém osmnáctém roce a velkou proměnu charakteru svých duchovních schopností, které se projevíly poté, co dosáhl svého třicátého pátého roku života (zrození duše vědomé), a nakonec centrální zážitek svého vnitřního života, setkání s Kristem v duchovním světě a nadsmyslové zření mystéria Golgoty na konci 19. století (GA 28, kap. XXVI).

Proto musíme, chceme-li skutečně pochopit jedinečnost a neopakovatelnost individuality Rudolfa Steinera, položit základ k našemu bádání nikoli v úsilí ho identifikovat s jinými individualitami, i když jsou jakkoli významné, ale je třeba vyjít z nejdůležitějšího anthroposofického principu: z trvalého vývoje individuálního Já.

Nejúplnější realizaci tohoto principu máme právě v osobě samotného Rudolfa Steinera, který nejen že založil celou anthroposofii,⁸¹ ale také ji v úplné formě ve svém pozemském životě uskutečnil. Zdrojem tohoto principu je *Filosofie svobody*, v jejímž centru stál požadavek Rudolfa Steinera, „jít až do poslední konsekvence individualismu, neboť jen v individuálním člověku lze nalézt morální fantazii“, a to také znamená realizovat princip svobody v konkrétním pozemském životě. A Rudolf Steiner dále uvádí: „Proto lze nazvat mou ‚Filosofii svobody‘ v extrémním smyslu také Filosofii individualismu. Takovou musela být, protože je na druhé straně nejkřesťanštější z filosofii“ (GA 212, 7. 5. 1922). A je takovou, protože lidské Já jakožto střed lidské individuality bylo pro celou budoucnost zachráněno v reálném smyslu při mystériu Golgoty (GA 131, 11. 10. 1911).

Chceme-li vzít tedy vážně skutečnost - kterou Rudolf Steiner nejednou zdůrazňoval se vši rozhodností -, že jeho *Filosofie svobody* je základem pro celou anthroposofii, pak je jasné, že u něj nenastala proměna jeho individuality ani v celku, ani částečně, ani se nemohla uskutečnit - a to ani v době mezi 30. a 33- rokem života, ani později. Neboť to by bylo v rozporu se vším, co během svého celého života říkal a napsal, a především s tím, že ve věku, kdy napsal *Filosofii svobody*, v jejímž centru stojí konkrétní individuální člověk (lidské Já), čerpal své poznatky (část I) a morální impulsy (část II) sám ze sebe a nikoli z nějaké jiné bytosti, která by přitom, jak by ho pronikla, zatemnila jeho vlastní Já.

To je ten nejdůležitější důvod, proč Rudolf Steiner neustále zdůrazňoval, že jeho duchovní vývoj byl ve *všech* epochách jeho života neustále vnitřně důsledný. A on sám zůstal, bez ohledu na dramatickost některých momentů, *stále* věrný své duchovní cestě a sám sobě.